

קידושין יג

משה שווערד

1. נחלת משה

וכל שתיקתה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא וכו'. דכנה
היכא שנתן לה מעות ואמר לה התקדשי לי בזה וכו' והיא
קיצלה המעות יש לנו הוכחה מזה שהיא רוצה להתקדש לו
במעות הללו דאל"כ למה קיצלה המעות אבל היכא שקיצלה
המעות לא לשם קידושין ואח"כ אמר לה התקדשי לי במעות
ושתק אין לנו מזה שום הוכחה שהיא רוצה להתקדש לו
במעות הללו דהיא לא מחוייבת לעשוק שאינה רוצה להתקדש
וגם היא לא מחוייבת לזרוק לו המעות דהיא אינה מחוייבת
לעשות שום פעולה להראות שאינה רוצה להתקדש ורק כי
דקצלה המעות לשם קדושין דאז ע"י פעולתה חזין דהיא
רוצה להתקדש הוי מקודשת.

2. נחלת משה

דף יג. לא רתה דאישתיקה משתקה וש"מ שתיקה דלאחר
מתן מעות ולא כלום הוא וכו' לכאורה קשה
איזה ראי' מציא רבא מהאי צרייתא וכלא התם קיצלה האשה
את הסלע רק לשם פקדון ולא גילתה כלל דעתה שרוצה
להתקדש לו לכן לא הוי קדושין דא"א שיהי' קדושין אלא
אם היא מגלה דעתה שרוצה להתקדש לו כגון שאומרת צפירוש
שהיא רוצה להתקדש לו או שצעת מתן מעות הוא אומר לה
התקדשי לי במעות הללו והיא קיצלה המעות דכנה"ג חזין
שהיא רוצה להתקדש לו אבל הכא דאין לנו גילוי דעת ממנה
שהיא רוצה להתקדש לו אמרינן דמסתמא אינה רוצה להתקדש
לו דאל"כ היכה מגלה דעתה שרוצה להתקדש לו אבל צעודה
דכנה שהיא נחקדשה לו צליפתא דאסא וא"כ כבר גילתה
דעתה שרוצה להתקדש לו ורק אח"כ כשאמרו שהליפתא לא
שום פרועה אמר לה התקדשי לי בארבע זוזי ושתקה דכנה"ג
אדרבה מסתברא שהיא רוצה להתקדש לו דכיון דכבר גילתה
דעתה שרוצה להתקדש לו אז כל זמן שאינה אומרת שחזרת
בה מסתמא היא עומדת על דעתה הראשונה שרוצה בקידושין
הללו וי"ע.

3. נחלת משה

אי שדינא לכו ומיחצרי מחייבנא צהו וכו'. [כרש"ש כג"ה
ש"ל "ומיחצדי" דכסלע לא שייך שיצור ע"י הזריקה
ועוד אם שצרתו ע"י הזריקה ח"כ לאו דפקדון נמי חייבת
מעט מזיק דאם למשל ימסרו לאחד חפץ והוא חינו רוצה
לקבלו וכי מותר לו לשצור פשיעא דמותר לו רק להניחו אבל
לא לשצור בידים לכן לריק לגרום "ומיחצדי" דכיונו שתאבד
ועיין כר"ף שגורם "סצרה אי שדינא לכו מחייבנא צהו".

והנה בקשה כר"ן למה אם היא תזרקו תהי חייבת באחריותה
וכנא היא יכולה לומר כרי שלך לפניך ומיפטר
כדאמרינן צ"מ מע. דאי אמר ליכ שקול זוזך אפי' שומר
חנם לא הוי ותינץ דא"כ דתכ"ג פטורה והא דאמר ר"כ
כרי דר' יהושע סצרה אי שדינא לכו מחייבנא צהו כיוון
דכ"ה תעשה ותחשוב דכיון דפקדון אחא לידה לא נפק
מחשבה עד שתמסרנו לו מיד ליד אבל לפי האמת א"כ
דתכ"ג פטורה ומכ"ע קאמר ר"כ כרי דר' יהושע "סצרה"
אי שדינא לכו וכו'. והנה ר"כ כרי דר' יהושע סובר דדוקא
כיכי דאחא לידה בתורת פקדון תעשה לחשוב שאם תשליכס
תתחייב צהס אבל כיכא דאחא לידה בתורת קידושין אין לך
אשכ שתעשה לחשוב שתתחייב חס תשליכס והנכך חי נח ניחא
לכ שתזרקס ופריך ר' אחאי דאפי' האי דינא דגבי קידושין

4. פני יהושע מסכת קידושין דף יג עמוד א

שלח להו אנן לא שמיע לן אתון דשמיע לכו חושן לה. משמע דלרבא אין כאן חשש קדושין כלל למאי דלא
שמיע ליה הא דשמואל. וקשיא לי דאכתי לרבא נמי ליהוי ספק קידושין מצד ד' זווי דאית בה דשקליתא
ואישתקא. דנהי דמסיק רב אחא אטו כולהו נשי דינא גמירי אכתי מידי ספיקא לא נפקא דילמא הא איתתא דינא
גמירא דלא מחייבה באחריותה ומדלא שדיתנהו שמע מינה דלשם קידושין קבלתו. והנראה מזה כיון שאין
הדבר ידוע לעדים לא הוי דבר ברור לגביהו מש"ה לא הוי קידושין כלל ואמאי הא לא הוי דבר ברור אצל
העדים:

5. ברכת אברהם

3) ולכאור' י"ל בעיקר הטעם דלא חיישין כאן, משום דחסר
בעדות לקיום הדבר, דכל דליכא הוכחה
ברורה שהיא מסכימה לקבל בתורת קידושין, אם הוה
בחזקת שלא חזרה צה, מ"מ עדות ליכא, דל"ה ידיעה
ברורה. וכ"כ בפנ"י ו"לפ"ו מבואר מ"ש לא מנינו דין זה
בקנין כסף בחזקת וממכר, דכיון דלא צעינ עדות, אין לנו
לחוש צה"ג דליכא חזרה, וגם בגוף השתיקה י"ל דשפיר
איכא משמעות להסכמה, מ"מ ליכא ראית עדות, אבל
במקום דלא צעינ עדות שפיר הוה בחזקת הסכמה.

6. ספר אבני מילואים סימן כז ס"ק ו

[ו] אם הבינה דבריו. ומשמע דאפי' אין העדים יודעין אם הבינה כל שהיא אומרת שהבינה הוי קידוש ודאי וקשה דהא הוי כמקדש בלא עדים:

ואפשר כיון דעיקר הקידושין מצד המקדש כמ"ש הר"ן בנדרים (ל,א, ד"ה ואשה) ע"ש ז"ל כיון שהתורה אמרה כי יקח איש אשה ולא אמר כי תלקח אשה לאיש לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל ומש"ה אמרינן פ"ק דקידושין דאי אמרה הריני מאורסת לך אין בדבריה ממש אלא מכיון שהיא מסכמת לקידושין האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו הלכך אין אנו דנין בקידושין מצד האשה אלא מצד הבעל עכ"ל. וכיון דעיקר הקידושין מצד הבעל א"כ עיקר דבר שבערוה מצד הבעל הוא ולכן לא בעינן תרי סהדי אלא לגוף הקידושין ששמענו מן המקדש אבל רצון האשה לא בעי עדים וסגי בהודאתה:

7. ספר שערי יושר שער ז - פרק יב

כתב בספר אבני מילואים על דברי הרמ"א בסימן כ"ז סעיף ב' באומר הרי את זקוקתי דמקודשת אם הבינה

דבריו, כתב הגאון הנ"ל ז"ל, ואם הבינה דבריו ומשמע דאפילו אין העדים יודעים אם הבינה, כל שהיא אומרת שמבינה הוי קדוש ודאי, וקשה דהא הוי כמקדש בלא עדים, ואפשר כיון דעיקר הקדושין מצד המקדש, כמו שכתב הר"ן בנדרים דף ל' ע"א ע"ש, כיון שהתורה אמרה כי יקח איש אשה ולא אמרה כי תלקח אשה לאיש, לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל, ומשום הכי אמרינן בקדושין דאי אמרה הריני מאורסת לך אין בדבריה כלום, אלא מכיון שהיא מסכמת לקדושין האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר, והבעל מכניסה לרשותו, הלכך אין אנו דנין בקדושין מצד האשה אלא מצד הבעל, עכ"ל.

וכיון דעיקר הקדושין מצד הבעל, אם כן עיקר דבר שבערוה מצד הבעל הוא, ולכן לא בעינן תרי סהדי אלא לגוף הקדושין ששמענו מן המקדש, אבל רצון האשה לא בעי עדים וסגי בהודאתה, ...

והנה בכלל אינו מובן דברי האבני מילואים, לו יהא דעיקר הקדושין הם מצד הבעל ורצון האשה אינו פועל כלום, אבל עכ"פ אם אנו מסופקים אם נתרצה האשה והוי ספק אם חלין הקדושין או לא, הלא צריך על זה בירור של שני עדים, דהרי בירור זה הוא בירור על עיקר חלות הקדושין... אבל בענין זה לברר על רצון האשה בעיקר הקדושין בודאי אין לומר שיהיו נחשב כגילוי מילתא בעלמא, ולכן עיקר דיוקן של האבני מילואים אינו מקובל לי כלל...

ולענ"ד נראה להוכיח שגם האשה פועלת בהסכמתה ענין מחודש, מהא דאמרינן במקדש במלוה ופרוטה, דאם דעתה אמלוה לא מהני הקדושין, וענין זה ודאי הא משום חסרון כונה, שמכוונת להקנאתה ע"י המלוה עם הפרוטה, ולכן אי אפשר שיהני פרוטה לחוד, ואם היה ענין רצון האשה רק ניהותא בעלמא, באופן שאין שייך בזה ענין כונה ולא מעשה קנין, מה נפק"מ אם סברה האשה שמתקדשת על ידי המלוה עם הפרוטה, או דעתה על פרוטה לחוד, כיון דליכא בזה קפידה על עיקר רצונה לומר דאדעתא דהכי לא נתרצתה, אלא בע"כ מוכח מזה דגם מצד האשה בעינן כונה לקנין וגם מעשה לקנין. ומה שכתב הר"ן לומר דעיקר הקדושין הם מצד הבעל והאשה משוי נפשה בהפקר, הוא מדויק לפי דברינו, דגם ענין הפקר אינו מתחדש ע"י רצון לחוד, אלא צריך עשיה וכונה בפועל, ועיקר הענין מה שמפרש הר"ן לחלק בין שאר הקנאות הוא, דבכל הקנאות דעלמא אפשר להתחדש הקנין ע"י המקנה לחוד, וכמו שהוכיחו הראשונים ז"ל מסוגית הש"ס ב"ב דף מ"א ע"ב וגיטין דף כ"א ע"א, דהיכא דאיכא דעת אחרת מקנה, סגי בלי כונת קונה, ובקדושין אמרה תורה כי יקח ולא כי תלקח, דלא מהני שתכניס את עצמה לרשות הבעל, ומשום הכי אם אומרת הריני מאורסת לך לא מהני, אבל לומר ולהוכיח מקרא דקדושין אי"צ מצד האשה רק ניהותא בעלמא ליכא הוכחה, ומשוי"ה נקטו חז"ל דגם מצד האשה בעינן כונה ומעשה הקנין ככל הקנאות דעלמא, וכמו שאמרו לענין כתיבת שטר קדושין דבעינן דעתה משום דעת מקנה, ובאמת דברי הר"ן מפורש שם דלא כמו שכתוב בספר אבני מילואים, דז"ל, דהא הכא האשה ג"כ מכנסת עצמה לרשותו במקצת, עכ"ל. ומדבריו אלה מוכח דגם האשה מחדשת איזו התחלה לענין הקדושין...

וכן מוכח ענין זה מדין שתיקה דלאחר מתן מעות דלא מהני אף בשדיך מעיקרא, כמו שכתב הר"ן שם בסוגיא דף י"ג ע"א, דלכאורה אינו מובן כיון דאיכא גילוי דעת גמור שמתרצת בקדושין, מחמת ששדכו מעיקרא, וגם עכשיו כשנתן לה האי ציפתא דאסא ואמר לה בפירוש הרי את מקודשת לי והיא קבלה לשם קדושין, וכשאמרו לו העדים דלית ביה שוה פרוטה אמר תיקדוש בד' זוזי דאית בה והיא שותקת, דבכה"ג אין שום חסרון בהתגלות רצון מצד האשה, אלא ודאי החסרון בזה מצד כונת מעשה הקנין היינו דכיון דבעינן מעשה קנין מצד

האשה על ענין זה למשוי נפשה כהפקר, דבכל קדושין חשבינן המעשה מצדה מה שהיא מקבלת כסף קדושין, שענין זה הוא מעשה מוכיח שמקבלת על דעת זה שהוא אומר לה, דבלא"ה אין לה רשות לקבל הכסף, אבל בשתיקה דלאחר מתן מעות, דליכא הוכחת מעשה מה שתופסת הכסף ואינה זורקת כמו דאמרינן בגמרא, והוי חסרון בעיקר מעשה הקנין, אף שמכונת לשם קנין לא מהני, דהוי ככונה בלא מעשה, שאין המעשה מוכחת כלום על ענין הכונה. ועל פי מה שכתבנו י"ל מה דלא נזכר בפוסקים ענין זה של שתיקה דלאחר מתן מעות במכירה ע"י קנין כסף, דבמכירה דסגי קנין מצד אחד ומצד השני סגי בהצטרפות רצון לחוד, הנה אם הלוקח נותן הכסף לשם קנין והמוכר מתרצה, י"ל דמהני, דכשם שכסף פועל מצד המקנה לחוד, כמו כן י"ל דמהני כסף גם מחמת הקונה לחוד, רק בקדושין דבעינן גם כונת קנין מצד האשה לא מהני שתיקה דלאחר מתן מעות:

8. ברכת אברהם

ד) ואשר על כן נראה מוכח דהחסרון נעלם מעשה הקידושין, דכל היכי דליכא הוכחה נמעשה הקידושין דליכא גלוי דעת מצינה דקיבלה הכסף לשם קידושין, א"כ אין זה מעשה קידושין, ועיין לשון ב"ש (כ"ח ס"ק י"ב) צביאור דברי הרמ"ה, דמשמע דזורק לחיקה לשם קידושין גם בלא ניערה ליכא חשש קידושין, שכתב "כיון שלא גלמה דעתה שנמלכה בקידושין ולא עבדה מעשה דניחא לה, כן הוא המשמעות צריצ"ס", עכ"ל, וכ"כ ח"מ שם בלא עבדה מעשה דמוכח. וע' מש"כ לעיל (ו' ע"ב) ד"ה לא.

ולפ"ז נראה לחלק בין הך דלעיל דאם הצינה דבריו מקודשת גם באופן דאין לא ידעין, ובין כאן, דהתם לפי דבריה שהצינה, שפיר גילמה בקבלתה שרונה לקבל בתורת קידושין, ואיכא הוכחה נמעשה ידיה, משא"כ בשתיקה לאחר מתן מעות דאין כאן אלא דברים שכלל, ולא הוכחה בדיבורה או נמעשה שרונה להתקדש בזה. ואע"פ שנחזקת שלא חזרה עומדת, מ"מ ל"ה הוכחה גמורה. ולכן ל"ה בכלל מעשה קידושין.

9. ברכת אברהם

בענין חזרה מקבלת שמירה

א) סברה אי שדינא ומיתברי מחייבנא צהו וכו', ע' בראשונים מחלקת אם שומר לזמן ידוע יכול לחזור בו, דדעת הראב"ד דאינו חוזר, והרשב"א חולק עליו, כיון דפועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום. וצ"ח בקובץ שעורים דדעת הראב"ד דחזון מחיוב שמירה הרי יש חיוב תשלומין אם לא ישמור, ומזה א"א לחזור, ודעת הרשב"א דחיוב תשלומין אינו אלא בחולדה מחיוב שמירה, וע"י חזרה משמירה ממילא בטל חיוב תשלומין.

שו"ר בשערי ישר (ש"ו פ"ב) שכתב עד"ז דנעין מעשה המוכיח מצד האשה, משא"כ בקנין ממון דסגי בקנין מצד הקונה וסגי בכונת הקונה, כל היכא דהמקנה מתרצה. אמנם לפי שיטת קצוה"ס (רס"י רמ"ד) אינו כן, דלעולם נעין דעת מקנה להקנאה ולא סגי ברצונו, ע' מש"כ לקמן (כ"ה ע"ב) על חד"ה בזהמה. וגם שיטתו בעיקר קנין כסף דקבלת רצו גרמה לו, ע' קצ"ה סק"ט ובכ"מ, וא"כ הרי זה גוף מעשה הקנין ונעין דעתו וכוונתו של מקנה. ונראה דעיקר ענין מעשה המוכיח והיכר על דעת אינו אלא דין בקידושין, אבל בקנינים, כל שהגיע מציאה לחזירו קונה בלי שום הוכחה, ולכן גם אם מונח

10. ר"ן (על הרי"ף) מסכת קידושין דף ז עמוד א

ודאמרין אתון דשמיע לכו חושו לה [איכא למידק] דבלאו הכי נמי ניהוש משום ציפתא גופא שמא שוה פרוטה כדשמואל [דף יב א] [1] ואפשר דציפתא דבר שאין מתקיים הוא ובהא לא חייש שמואל וכדברי הרב ר' משה במז"ל [2] אי נמי דציפתא ליכא למיחש שהרי (הוא) מתחלה היה דעתו לקדשה בזווי דאית בה כלומר בה ובמה שבתוכה אלא שהם חשבו שלא היה שם כי אם הציפתא לבד ואמרו לו והא לית בה שוה פרוטה ואמר להו אנא נמי תיקדיש בארבע זווי דאית בה אמרי הלכך לציפתא ליכא למיחש שהוא לא נתכוין לקדשה בציפתא בלבד דלא ניהא ליה בקדושי ספק.

11. ריטב"א על קידושין דף יג/א

[3] אבל הנכון דבהאי עובדא דהכא אפילו שמואל מודה דאין חוששין שמא שוה פרוטה במדי, דהא אמרה ליה והא לית ביה שוה פרוטה וגליא דעתה דלא בעיא לאקדושי לזה בפחות משוה פרוטה, ובהא ודאי אפילו נתן לה מנה ואמרה איני רוצה אלא במאתים אינה מקודשת כלל ואפילו קדושי ספק עד שיתן לה מאתים, וכיון דאמרה הכא שאינה רוצה להתקדש אלא בדבר שישוה לה שוה פרוטה בכאן לית לן למיחש תו שמא שוה פרוטה במדי, וזה מבואר כנ"ל:

12. נחלת משה

התם בשדריך וכו' הקשה הרא"ש בס"י כי אמאי כיו קדושין וכלא חין כממון שלו ולא יחייב לה מידן, ותירץ דכיון דנתרצית להתקדש כממון זה חנן סכדי שמחלה לו כממון שגזל ממנה ויחייב שלו כדי שתוכל להתקדש כממון זה כיון שא"א לה להתקדש בענין אחר אמדינן הכי דעתה וכיוי כאילו אמרה כן בפירוש ע"ש.

13. נחלת משה

לאחר מתן מעות אפי' רתה אינה מקודשת וכו' ולא דמי להא דתניא לעיל יב: דאם רתה מקודשת אפי' לאחר מתן מעות דכתם כי פקדון חללה וא"כ אם מסכימה לקדושין הרי הוא יכול לקדשה בזה חבל כאן שזה שלה א"כ איך יקדשנה בזה בשלמא כל זמן שזה חללו אפשר לומר דכיה מונעת לו את זה במתנה והוא מקדשנה בזה חבל אם זה כבר חללה א"כ איך יזכה בזה.

14. נחלת משה

כי תניא הריא בחליפין וכו' לכאורה קשה א"כ למא תניא פחות משום פרוטה וכלא חליפין אפי' שוה פרוטה אינו קונה באשכ וי"ל דכחונא היא דאין אשה נקנית בכזה קנין שיכול להיות בפחות משום פרוטה.

15. תוספות מסכת קידושין דף יג עמוד א ד"ה כשם שאין

כשם שאין האשה נקנית בפחות משוה פרוטה כך אין הקרקע נקנית כו' - תימה דה"ל למידק איפכא דהא קניני אשה לא ידעינן אלא משדה ושמא י"ל דלית ליה ג"ש דקיחה קיחה אלא נפקא ליה מויצאה חנם א"נ י"ל דאורחיה

דגמ' למינקט הפשוט תחילה כדאי' בנדרים (דף כה:): כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות ואף על גב דנדר לא ידעינן אלא משבועות דכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס (שבועות דף כו:).

16. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף יג עמוד א

הא דאמרינן כדמתרגם רב יוסף. אע"ג דיונתן בן עוזיאל הוא שתרגם נביאים, [1] לפי שרב יוסף היה סגי נהור ולא היה יכול ללמוד דברים שבכתב על פה היה רגיל בתרגומו, וכההיא דאמר רב ששת בפ"ק דברכות (ח' א') אנן בדידן ואינהו בדידהו.

17. תוספות על בבא קמא דף ג/ב

כדמתרגם רב יוסף. נקט רב יוסף [2] לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה ענייני תרגום ולא כדפירש בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לומר על פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה:

18. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף יג עמוד א

מולדין בנין מנשי חבריהון. ... וכי תימא ואכתי אמאי חמירא מדור המבול אטו בדור המבול לא הוה בהו הכי והא כתיב כי השחית כל בשר את דרכו, [1] וי"ל דהיא הנותנת דכיון שחטאו בה בדור המבול ונענשו עליה והם חזרו וישנו בחטאתם שראוי להחמיר בעונשם.

19. חידושי הראב"ד על קדושין דף יג/א

קשין לעולם מדור המבול. אלו הנושאים נשי חבריהם. [2] [פי'] כי דור המבול לא היו שטופים באשת איש. אלא בפנויות שהיו קובעות עצמן לזנות ובמשכב זכור ובהרבעת בהמה. [3] א"נ י"ל דהתם בתורת איסור היו עושין ולא היו רגילין בהם בכל עת, אבל אלו שנושאים בתורת התר ורגילין עמהם ושונין בעבירה בכל שעה ושעה קשין לעולם:

20. ספר בניהו בן יהוידע על קידושין דף יג/א

שם וקשים לעולם יותר מדור המבול. הקשה מהרש"א ז"ל, איך יהיו קשים יותר מדור המבול, דהיו חוטאים במזיד, ובודאי איסור, והכא ספק אשת איש וקצת שוגג ע"ש. [4] ונ"ל בס"ד, בדור המבול היו חוטאים באשת איש וכיצא, הכל להנאתם, וכיון דיש להם הנאה גדולה בזה, הנה הם אנוסים על פי יצר הרע, אך כאן העוסק בגיטין וקדושין דמתיר אשת איש לעלמא מכח טעות וחסרון דעת, אין לו הנאה מזה, דלאו איהו גופיה בועל האשה הזאת, ונמצא גורם איסור אשת איש וממזרים, אף על פי שאין לו הנאה מזה, וכיון דאין לו הנאה לגופו אין זה אנוס מיצר הרע, דלא חשיב האדם אנוס מיצר הרע, אלא אם כן היכא דיש לו הנאה, [5] ועוד הוא מכשיל אנשים צדיקים באיסור ערוה, דאם הוא התיר אשת איש וזו האשה נשאת לאחר על פי הוראתו, נמצא הן האיש הנושא הן האשה הנשאת עברו על איסור ערוה, והם צדיקים באמת, כי לפי תומם עשו על פי דבריו של זה, שהוא חכם בעיניו:

21. דף על הדף קידושין דף יג עמוד א

וצריך להבין, במה חטאם גדול יותר מאנשי דור המבול, הללו חטאו באשת איש, והללו חטאו באשת איש. [6] וביאר המהר"ל (חידושי אגדות), שאם מתחבר בזנות לאשה אחרת, מכל מקום רוב בעילות אינם בבעל, כמו שאמרו חז"ל (חולין יא, ב) רוב בעילות הלך אחר הבעל, ונשארו אם כן תולדות בעולם אשר הם ראויים להיות תולדות, רק שהזנות הוא הסרה מן הדרך הראוי, ולכך ראוי שיבא מבול מים שהוא הסרה מן הישוב, אבל כאשר החטא הוא בקידושין שסובר שהיא אשתו, לא שייך לומר בזה רוב בעילות אחר הבעל, שהרי הוא סובר שהיא אשתו, וכל הבנים יוצאים ממזרים שלא בידיעתו, ומזה הטעם קשים הם מדור המבול כי אין כללת ולדות כשרים. [7] בעיון יעקב מבאר, דאנשי דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, אבל אלו כבר ראו מה נעשה לאנשי דור המבול משום שהרבו בזנות, ומצינו שאף אומות העולם גדרו עצמם בזה, וזה הולך ומרבה ניאוף בעולם, על כן חטאו חמור מאנשי דור המבול.

22. פני יהושע על קידושין דף יג/א

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול. אע"ג דבדור המבול עיקר עונשן על עריות הוי ומשמע נמי דהוו חשידי אפילו על אשת איש כדאיתא במדרש הובא ברש"י בחומש דמכל אשר בחרו דרשינן שהיו באין על אשת איש, [8] מ"מ לא הוי חמיר כ"כ עונש אשת איש כיון דלא הוי שייך פסול ממזרים קודם מתן תורה, והיינו דמייתי הא דמתרגם ר"י מולידין בנין מנשי חבריהן אלמא דבפסול ממזרות תליא מילתא ולא בניהוף, והיינו דמייתי לה אמי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין שגורם פסול ממזרים בישראל אע"ג דשוגג קרוב למזיד הוא ועיין במהרש"א:

• הגהות יעבץ מסכת קידושין דף יג עמוד א

מדור המבול. נ"ב אף על גב שהשחיתו דרכם ביחוד בזמה והיו עוסקין גם א"א כמ"ש עה"פ ויקחו להם נשים וב"נ מוזהר על א"א ועריות מ"מ לא שייך בהם ממזרות דאין אישות לעובדי כוכבים משא"כ בישראל שמרבים ממזרים בישראל שהוא מעוות לא יוכל לתקן ה"ט דקשין אלו:

23. דף על הדף קידושין דף יג עמוד א

בגמ': ואילו בדור המבול לא נגזרה גזרה על דגים שבים.

בספר ישמח משה (פרשת נח) כתוב - כי לפעמים צדיקים שפגמו בעוונות קלים מתגלגלים בדגים. לא כן צדיקים גמורים כגון חנוך ומשותלח שחיו באותו זמן שלא באו לידי גלגול כלל. והדגים שבאותו זמן לא היה בהם שום נשמה הצריכה תיקון, ולא היה עליהם שום גזירה. מה שאין כן עכשיו, כשצדיקים חוטאים מתקלקלין בדגים, כי בעידנא דריתחא מענישים גם על עבירות קלות "וגם דגי הים יאספו". ובספר אגרא דכלה (פ' בראשית) כותב: סיבת המבול היה כדכתיב "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" (בראשית, ה, יב) ודגים שאינם בארץ וכתוב בהם "אשר שרצו המים למינהם" (בראשית, א, כא) ולא "למינו" כדרך שכתוב בבהמה חיה ועוף, משמע שעל דגים לא חל עליהם איסור להזדווג לשאינן מינן. ומפני זה לא נגזרה גזרה על דגים שבים. ולפי זה יצא חידוש בדין כלאים שיהא מותר בבריות שבים, ומצינו בגמרא סנהדרין כ"ט ע"ב - בעי רחבא הנהיג בעוזה ושיכוטא, ולא בעי הנהיג בשני מיני דגים, ולדינא צריך עיון. ... אדמו"ר הלב שמחה ז"ל אמר (פ' שופטים תשמ"ד) במה שמורגל בפי העולם לומר - שבחודש אלול אפילו דגים שבים רועדים, שהדגים שבים הם לא פגמו, לכן הם מרגישים רעדת אמת מפני אמת הימים הנוראים הממששים ובאים.

בספרים איתא (עיי' בס' מנהג ישראל תורה סי' רע"ד בשם הה"ק ר' יוסף מראדוויל ז"ל) דהיינו טעמא דבשבת קודש אוכלים דגים, כיון דהם לא פגמו בדור המבול, וכדאיתא הכא.

24. ספר בניהו בן יהוידע על קידושין דף יג/א

שם ואלו הכא אפילו דגים שבים. נ"ל בס"ד, הטעם שנעשה ההפרש בדגים ולא בדבר אחר, כי הדגים רומזים אל תלמידי חכמים שנקראים בשם דגים, והטעם כמו שהדגים חיותם במים דוקא כן תלמידי חכמים חיותם בתורה שנמשלה למים. ולכן איתא באבות דרבי נתן פרק מ', דרש רבן גמליאל הזקן ד' דברים, דג טמא דג טהור דג מן הירדן דג מן הים הגדול, דג טמא כיצד, בן עניים שלמד מקרא משנה הלכות ואגדות ואין בו דעת, דג טהור כיצד, בן עשירים שלמד מקרא משנה הלכות ואגדות ויש בו דעת, דג מן הירדן כיצד, זה תלמיד חכם שלמד מקרא משנה הלכות ואגדות ואין בו דעת להשיב, דג מן הים הגדול כיצד זה תלמיד חכם שלמד מקרא משנה הלכות ואגדות ויש בו דעת להשיב ע"כ. ולכן בעון זה של אותם חכמים העושים עצמן חכמים להורות בעריות, והם אינם יודעים ומבינים בדברים אלו, לוקים גם הדגים שנמשלו בהם חכמים ולומדי תורה:

ברם הא קשיא דקאמר תלמודא, מאי משמע, ומסיק כדמתרגם רב יוסף, וגם על תרגומו של רב יוסף יש לשאול, מאי משמע דאייירי בדיינים שמורין בעריות בטעות, ודילמא הוא כפשוטו, דקאי על המנאפין שבוועלין אשת איש ומולידין ממזרים, שזה העון של לידת ממזרים הוא נוסף על עון ביאתם על אשת איש. ונ"ל בס"ד, דמפיק לה מדנקיט קרא לשון ופרצו, שהוא כמו וכן יפרוץ [שמות א' י"ב], כלומר מולידין בנין, ד"ל למה נקט לשון זה דפרצו יאמר וילדו, לכן מוכרח לומר דבא הכתוב לרמוז בזה על הדיינים המורין בטעות באיסור ערוה, ומחמת כן אלו מולידים ממזרים מנשי ריעיהם, ונקרא דבר זה על שם הדיינים, כאלו הם המולידין את הממזרים, ורמז על הדיינים, דלשון זה של פרצו, שהוא פה רצו, שהרצו פה שלהם להורות היתר בעריות בטעות, ומחמת כן אשת איש נשאת לעלמא, ומביאים ממזרים בעולם:

25. ריטב"א על קידושין דף יג/ב

וטעמא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא משום דסבר שאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין לחצאין ולא חייל אנכסי דאיתנהו בשעת הלואה וכל שכן אנכסי דקנה אחר שלוה שאין אדם מקנה דבר שלא בא לרשותו, וכיון שכן כל זמן שהנכסים ברשותו כופין אותו לפרוע

לקיים מצותו, אבל כשנתרוקנו הנכסים ליורשים או ללקוחות אינו מן הדין לגבות מהם כלל אפילו מלוה בשטר, אלא דבמלוה בשטר מיהת עבוד רבנן תקנתא משום נעילת דלת שתגבה מהם אבל מלוה על פה אוקמה אדינא אפילו לגבי יורשין:

26. תוספות מסכת קידושין דף יג עמוד ב

מלוה הכתובה בתורה - פי' כגון קרבנות ופדיון הבן וערכין ונזקין שלא היו יודעים עניני נתינות הללו אם לא שנתחייבה התורה בפירוש אבל מלוה כגון שלוה לו מעות בלא שטר אע"ג דכתיב האיש אשר אתה נושה בו לא חשיב כתובה בתורה כיון שאין צריך לפרש בתורה שיעור הנתינה דפשיטא מה שהוא לזה צריך לפרוע.

27. תוספות מסכת קידושין דף יג עמוד ב

אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין דשיעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא - תימה דבשילהי גט פשוט (ב"ב דף קעו.) קאמר רב פפא גופיה מלוה על פה גובה מן היורשים שלא תנעול דלת בפני לווין ואינו גובה מן הלקוחות דשיעבודא לאו דאורייתא ואומר ר"ח דהכא מיירי במלוה הכתובה בתורה כגון נזקין וערכין וקרבן דאמר לעיל דשיעבודא דאורייתא דלא שייך טעמא דנעילת דלת דלענין יורשים עשאוהו כמלוה בשטר ולענין לקוחות לא עשאוהו כמלוה בשטר אבל התם במלוה על פה שאינה כתובה בתורה כגון שהלוהו מעות בלא שטר.

28. ברכת אברהם

א) הראשונים הקשו סמירה בדברי ר"פ, דנכסין ס"ל דמלוה על פה גובה מן היורשים משום שיעבודא דאורייתא וצ"ב (קע"ו ע"א) איתא דטעם דר"פ בזה שלא תנעול דלת בפני לווין. ותיקן הר"ף והרמב"ם, דלעולם ס"ל לר"פ שיעבודא דאורייתא, אלא דהתם מפרש מ"ט לא הפקיעו חכמים השיעבוד. וכבר הקשה עליו הרמב"ן למאי אייטריך טעם שלא יפקיעו, בשעה שמדאורייתא משועבד ואין טעם להפקיע מן היורשים, כיון דליכא תקנת השוק.

29. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת קידושין דף יג/א

(צה) שיעבודא לאו דאורייתא. פירש"י אלא במלוה בשטר שהוא שיעבדו, ובתוס' שיליה ב"ב כתבו, דאפילו שיעבדו בפירוש לא מהני מדאורייתא, והיינו לסוגיא דהתם דמפורש שם דגם במלוה בשטר לאו דאורייתא, אבל רש"י כתב לסוגיא דהכא דבמלוה בשטר לא פליגי, כדמוכח מהא דקאמר דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי, ואידך מ"ד לא פליגי אלא משום דלאו ככתובה בשטר דמי, ומשמע להדיא דבשטר לא פליגי, ולזה כתב רש"י הטעם משום ששיעבדו בפירוש, אלא שעדיין קשה, דהא במלוה הכתובה בתורה ליתא להך טעמא, ומ"ט דמ"ד ככתובה בשטר דמי, ועיין בריטב"א:

30. ספר שערים מצויינים בהלכה

כהלכה למשה מסיני. וכבר כתבו בסה"ק דרך עבודת השם וצדק אנו לומדים מהאבות, ולא עצם מצות התורה. וע"ע מה שתירץ בפרדס יוסף (פ' לך שם). ובתשרי שואל ומשיב (מהד"ג ח"ג סי' לו) הקשה, אמאי לא יליפין מהא דכתיב (אמור כב-יג) "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה חזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעוריה", ואי נימא דמיתת הבעל אינו מתיר, הרי לא שבה אל בית אביה, ועדיין מיקרי נשואה לישראל, ולמא תאכל, ונשאר בצע"ג.

אלא מיתת הבעל מנ"ל. פי' דע"כ אשתו מותרת. וראיתי במהר"ם שיק בסופו, דמקשים העולם, הא איכא ללמוד מאברהם אבינו שאמר לשרה אשתו (לך יב-יב) "והיה כי יראו אותך המצרים והרגו אותי ואותך יחיו", ושמעינן דע"כ מיתה תהא מותרת. ונ"ל עפ"מ ש"כ בפיהמ"ש להרמב"ם (חולין פ"ז) דהא דאנחנו מלין עצמינו אינו מאברהם, אלא ממשה רבינו, דכל התורה ניתנה לנו ע"י משה,

31. דף על הדף קידושין דף יג עמוד ב

בסדר פרשיות להגאון האדר"ת ז"ל (לך לך) מתרץ, שלא היינו יכולים ללמוד מיתת הבעל מאברהם אבינו כיון שכל ההיתר הזה נאמר לבני נח, שאין להם גירושין בגט, ודי בכך שרצו שניהם להיפרד ופקעה האישות שביניהם, וממילא כיון שמת הבעל לא גרע מאילו פקע רצונו כי כל כח רצונו באישות פקע, מה שאין כן בישראל, שאין די בכך שרוצים להיפרד, אלא אין חלות גירושין אלא על ידי גט, ועל כן עדיין צריך מקור דהמיתה מתרת.

באופן אחר רוצה לתרץ, שאין הכוונה שיהרגו את אברהם אבינו, אלא יאיימו עליו שיגרש אותה, וממילא תותר להם על ידי הגט. אכן יש לדון בתירוץ זה, דכיון שכל הגירושין בבן נח נעשה על ידי שרוצים להיפרד, הרי דאם גלוי לכל שאין כאן רצון וכל הבעת הרצון היא באונס ומן השפה ולחוץ יתכן שבאופן זה אין חלים הגירושין בבני נח.

32. נחלת משה

סברא כו' הוא אסרה וכו' שרתה וכו'. לכאורה קשה והלא דרשינן לעיל ג': ספר כריתות ספר כורחה ואין דבר אחר כורחה, ורצא יליף לעיל ה'. מוכתב לה שרק צכתיצה מתגרשת, ועיין בתו' ר"י הזקן לעיל ג': שכתב ואין דבר אחר כורחה ע"י מעשה הצעל או שכיח עושה לצעל אצל מיתה מן שמיא מקנו לה, ולענד"י דאפשר לתרץ דכנה כריתות היינו שצעל חי וכי' כרחה ממנו וע"ז אומרת התורה דספר כורחה ואין דבר אחר כורחה אצל כשמת הצעל ע"ז לא איירי קרא (ולמשל צחוט אס חתכו אותו זה נקרא שצחוט נהי' כרות אצל אס נשרף חלק לא שייך לומר שצחוט נהי' כרות) ואפי' לרצא דיליף מוכתב לה שרק צכתיצה מתגרשת מ"מ כיון דכתיב וכתב לה ספר כריתות א"כ רק לענין כריתות אומרת התורה שרק צכתיצה מתגרשת אצל כשמת הצעל לא ממעט קרא.

33. דבר יעקב מסכת קידושין דף יג עמוד ב

יג] סברא הוא הוא אסרה והוא שרתה - פ' הוא שרי אותה.
הקו"ש [אות מג וח"ב סימן כז] מקשה איך אפשר להתירה מסברא, הרי קידושין הוי כמו הקדש קדושת הגוף שאינו פוקע בכדי [בלי מעשה], וכאמרינן בגמ' [נדרים כט א] האומר לאשה היום את אשתי ולמחר אין את אשתי, לא פקעי קידושין דקדושת הגוף לא פקעה בכדי.
הקו"ש מתרץ שבקידושין איכא תרתי, האחד שהיא קנויה לבעל, והשני שהיא אסורה לכל העולם. ויש לחקור האם האיסור חל כל רגע ורגע מחדש מחמת שעכשיו היא קנויה לבעלה או האיסור הוא משום שנאסרה מתחילה כשבעלה קנה אותה. ומבאר הקו"ש שהגמ' הבינה כצד ראשון שהאיסור מחמת הקנין, ולכן קאמר דלאחר מיתה שלא שייך יותר קנין נפקע האיסור.
ודוחה הגמ' שמוכח מעריות שגם לאחר מיתה האיסור ממשיך, וא"כ מוכח שהגדר הוא שבשעת הקידושין חל עליה איסור לעולם, וממילא גם איסור אשת איש הוא איסור עולם שחל בזמן הקידושין, ואין האיסור פוקע בכדי וא"כ אין סברא שמיתת הבעל יתירה.
ומוסיף הקו"ש שלפי מסקנת הגמ' מיתת הבעל הוא מעשה מתיר, ומביא ראיה מלשון הגמ' להלן מה גירושין שריא וגומרת אף מיתה שריא וגומרת. ולפ"ז אין זה הפקעה בכדי אלא הפקעה ע"י מעשה המתיר. וכ"כ השערי יושר [שער ז - יב ד"ה והנה] שמיתת הבעל הוי מעשה מתיר.

34. ספר שערים מצויינים בהלכה

מיתת הבעל מנלן, סברא הוא, הוא אסרה והוא שרתה. פרש"י כשאנו בעולם נפטרה הימנו, שהרי בו היתה קשורה. נראה לי לדקדק מדברי רש"י שכתב "כשאנו בעולם", ולא כתב הלשון "כשמת", ומשמע אפי' לא מת אלא עלה לשמים בעוד נשמתו בו כאלהו [עי' מלכים ב, ב-יא], או כר' יהושע בן לוי [עי' במס' כתובות עז:], דאע"פ שהם לא מתו, מ"מ אינם בעולם, ואין עצם המיתה מתרת, אלא זה שאנו בעולם מתרת, וכן הבאנו לעיל (ב: ד"ה מיתת הבעל) מתשר' צפנת פענח, דלא פעולת המיתה מתרת, אלא העדר המציאות של בעל ואשה ע"ש. וכבר דנו מזה האחרונים,

ועי' בתרומת הדשן (פ"כ סי' קכ) ומובא בב"ש (סי' יז ס"ק יא) דאשת אליהו או אשת ריב"ל יכולים לינשא לאיש אחר, דאשת רעהו אסורה, ולא אשת מלאך, שכולם רוחני ולא גופני. ובשור"ת מהר"י אסאד (ח"ב סי' ד)

35. ספר מנחת חינוך - מצוות רג, רד, רה - אות ג

... וגם ניהא לי דברי בעל תרומת הדשן [פסקים וכתבים סי' ק"ב], שכן דאשת אליהו ואשת רבי יהושע בן לוי מותרות, דלא נקראת אשת איש רק אשת מלאך. ולכאורה נהי דלא תפסי קידושין ממלאך דלא נקרא איש, מ"מ אם היה בה קידושין גמורין היאך נפקעין, הלא למיתת הבעל צריכין ילפותא בקידושין י"ג ע"ב שיתיר. ובזה ניהא, כיון דאין תופסין קידושין א"כ ממילא נפקעו הקידושין, ואין להאריך. ...

36. ספר קובץ שעורים ח"ב - סימן כח [אם אשת אליהו מותרת]:

כתב בפסקי מהרא"י סי' ק"ב דאשת אליהו ואשת ריב"ל מותרות דאשת רעהו ודאי לא מיקרי אשת רעהו וצ"ל דאף דעתה אינה אשת רעהו מ"מ כיון שנאסרה שעה אחת אסורה עולמית עד שיתחדש בה דבר המתירה אלא דילפינן מקרא דאיתקש מיתה לגט וא"כ ה"נ אף דעתה אינה אשת רעהו מ"מ איסור שהיה בה להיכן הלך ותניא בסדר עולם שבעה בני אדם קפלו את העולם כולו ואלו הן אדם מתושלח שם יעקב עמרם אחיה השילוני אליהו ועדיין הוא קיים עכ"ל ומבואר מלשון הברייתא דאינו חשוב כמת ובב"מ ק"ד לאו כהן הוא מר ע"ש ואי נימא דחשוב כמת הא כתיב במתים חפשי ועוד דאי חשוב כמת אין צריך לקרא דאשת רעהו: ובטור יו"ד סי' רס"ז בשם הרמ"ה דגר שמת והניח עבדים קטנים והגדילו אח"כ אין להן תקנה דכיון שלא הותרו בשעת מיתת האדון אינן ניתרין אח"כ ובב"י שם חולק ע"ז עיי"ש והא דמיתת הגר מתרת עבדיו הוא מג"ש דלה לה דעבדו דגר כאשרתו דמיתת האדון מתרת כמיתת הבעל וסובר הרמ"ה דמעשה המיתה היא המתרת ואינה מתרת אלא בשעתה כמו גט דאינו מתיר אלא בשעתו ודעת הב"י דההיתר הוא במה שהבעל הוא מת והרי גם אח"כ הוא מת ושמא י"ל עוד לשיטת הב"י דההיתר הוא ע"י שאין לה בעל דגלי קרא גבי מיתה דאינה אסורה אלא בשעה שיש לה בעל וא"כ אפשר לומר כן גם הכא כיון דעכשיו אינה אשת רעהו מותרת וצ"ע:

37. ספר שערים מצויינים בהלכה

ועי' בברכי יוסף (אהע"ז סי' יז סק"א) שחקר לגבי בעל שמת ולמחר חי כההיא דאמר' במס' מגילה (ז:) קם רבה ושחטיה לר' זירא כו' ואחיה, אי כשמת ר' זירא הותרה אשתו, וכי חי למחר צריך לחזור ולקדשה, או דלמא הא דמיתת הבעל מתרת היינו דוקא כשנשארו מת, אבל כשלא נקבר וחי ע"י נס, איגלאי מילתא דאותה מיתה לא היתה כמות כל האדם, ולא פקעי קידושי קמא כו'. ועיי"ש בבאר היטב ובפח"ש (סק"א). ובנפש חיה (סי' ג) כתב, דבעל שמת הרי אשתו איש לעולם, רק היא נקראת אשת איש המת, והתורה התירה אשת איש המת, ואם חי אח"כ הרי נעשית שוב אשת איש החי, ואסורה

לעולם, ולא פקעי קידושי קמא. ועי' בתשרי אבני נזר (סוס"י נו) שדחה דבריו.

38. תוספות מסכת קידושין דף יג עמוד ב ד"ה חדא דיבם

חדא דיבם לא איקרי אחר - תימה דגבי שדה אחוזה אמרינן לקמן (דף יז:): דיבם איקרי אחר דקאמר אם מכר את השדה לאיש אחר ואחיו הוי בכלל [1] וי"ל דלא דמי דבמקום שמדבר בכל אדם הוי יבם בכלל אחר אבל הכא דבעי למימר דמותרת ליבם דוקא א"כ הוי יבם אחר דוקא.

39. תוספות רא"ש על קידושין דף יג/ב

חדא דיבם לא איקרי אחר. ובפ"ק דסוטה נמי דרשינן והיתה לאיש אחר ולא ליבם. ותימה דבכתובות פ' האשה שנפלו גבי כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אמרי' דיבם נמי כאחר דמי וגבי שדה אחוזה נמי דכתיב ומכר את השדה לאיש אחר אמרי' דהוי אח בכלל אחר, [2] וי"ל דלא דמי דגבי יבום כשבא להקים שם לאחיו לא שייך לקרותו אחר, והא דכתובות לכשתנשאי לאחר לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד:

40. ספר שערים מצויינים בהלכה

אלא מדאמר קרא "פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה". מכאן הקשה האור חדש בספרו חקר הלכה (חקירה ב) עמש"כ הבעל הטורים (מטות לב-כא) דהא דאמרי' במס' כתובות (ט:): כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו, שגם משה רבינו עשה כן במלחמותיו, וממנו למד דוד, וקשה דאם כל היוצאים למלחמה כותבין גט כריתות, מה ראייה היא זו מדכתיב "ואיש אחר יקחנה". הלא היא נתרת ע"י הגט ע"ש. ובתש"ו שערי דעה (ח"ב סי' קסח) תירץ, לפמש"כ התוס' במס' כתובות (שם) דעיקר התנאי היה אם לא יחזור מהמלחמה תהיה מגורשת, וגם אם נשבה ולא בא חל הגט, ולפ"ז יש להוכיח מלשון הכתוב "פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה", שההיתר הוא מכח מיתת הבעל, דלא היה לו להכתוב לתלות ההיתר במיתת הבעל במלחמה, שהרי עיקר סיבת ההיתר הוא מה שלא שב מהמלחמה, שמת או נשבה וכדומה, והיה לו לכתוב פן לא ישוב מהמלחמה ואיש אחר יקחנה, ע"כ מוכח דעיקר ההיתר הוא מיתת

הבעל. ובתש"ו שואל ומשיב (מהד"ג ח"ג סי' לו) תירץ, לפמש"כ התוס' במס' כתובות (שם) בשם ר"ת, דהא דכותב גט כריתות לאשתו היה בלי תנאי כדי שתתגרש תיכף, ואח"כ כששבו ממלחמה היו חוזרין ולוקחין אותם, ולפ"ז ברור דאינו חוזר מעורכי המלחמה, דכל שכבר נתגרשה שוב אינה אשתו כלל, וע"כ דמי שחזר לא כתב גט כריתות, ושפיר מוכח דמיתת הבעל מתיר כו' ע"ש. וע"ע בענין זה בתש"ו בית יעקב (סי' פ) ובתש"ו מנחת שי (ח"ב סי' כב). ובעיקר דברי הבעה"ט, ע"י בתש"ו הרמב"ם (סי' קנז) דס"ל נמי כן, דגם בכל שאר המלחמות שלפני דוד עשו כן, ולא אמרו מלחמת בית דוד אלא לדוגמא לכל כיו"ב.

1. ספר דורות ראשונים - רבנן סבוראי - פרק כג

רב אחאי מבי חתים:

בתוס' במס' זבחים ד' ק"ב ע"ב בד"ה פשיט רב אחאי כתבו וז"ל בכל דוכתא לשונו משונה כדאשכחן בריש כתובות ד' ב' פשיט ר' אחאי ומתוך כך הי' אומר רבינו שמואל דהוא רב אחאי שעשה שאילתות שהי' מרבנן סבוראי דבתר רבינא ורב אשי דסוף הוראה וכתבו אחרי כן דבריו בסוף הש"ס ומיהו בההיא דכתובות אשכחן רב אשי דמירי בתריה עכ"ל:

והנה דברי הרשב"ם ז"ל נפלאו דאיך רצה לומר דזה הוא רב אחאי שעשה שאילתות שהי' בזמן מאוחר בתוך זמן הגאונים ואיך נכנסו אז דבריו בש"ס ובשמו מפורש ואנחנו ידענו כי בימים ההם לא היתה עוד כזאת... והנה לפנינו ספר הכריתות בחלק דורות עולם שהביא דעת זו של הרשב"ם בלשון זה **"וכן בתלמוד בכמה מקומות פריך רב אחאי הוא מרבנן סבוראי"**

2. דף על הדף קידושין דף יג עמוד א

בגמ': דאמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן. הקשה המהרש"א, למה הקדים גיטין לקידושין, הרי הסדר הוא להיפך, קודם קידושין ואחר כך גיטין. ותירץ דהיינו משום שכן סדר המסכתות, קודם גיטין ואחר כך קידושין, (ועיין בתחילת מסכת גיטין מה שמוכא בענין זה).

המהרש"א מוסיף עוד טעם בדבר, משום שקידושין לפנויה הוא דבר קל, ולזה נשתרבה המנהג בדורינו, שנותנין רשות לכל אדם היודע קצת לעסוק בקדושין, מה שאין כן בגיטין רבו דיניה והלכותיה, ועל כן אין להתיר אשת איש, אלא אדם שיודע היטב הלכותיה, וכן לקדש אשה שנתגרשה, גם צריך בקי וחכם, לידע אם הגירושין הקודמים היו כהלכתן, דשמא לא היה גט ויתיר על ידי קידושין שאחריו אשת איש לעלמא.

3. ספר בניהו בן יהוידע על קידושין דף יג/א

כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן. **מקשים הוה ליה למימר קדושין וגיטין**, ועיין מהרש"א ז"ל. ונ"ל בס"ד דלא זו אף זו קתני דענין גיטין חמיר משום דיש לאשה חזקת אשת איש, אבל בקדושין יש לאשה חזקת פנויה, ולכן לא מבעיא גיטין דלא יהא לו עסק עמהן, אלא גם קדושין נמי כן. ועוד נ"ל בס"ד, דשמואל איירי בהמסדר גיטין וקדושין, ולכן הוי לא זו אף זו, כי המסדר גיטין ומגרש אם טעה בגט פסול, נמצא מתיר אשת איש לעלמא בלא גט, אך המסדר קדושין אם טעה ולא סידר קדושין המועלין לפום דינא, אין כאן איסור ערוה, דאם האשה נשאת לבעל בלא כסף קדושין נקנית בביאה, ואפילו אם יבא אדם על אשה פנויה ותתעבר ממנו, אין בניה ממזרים, אלא כשרים הם, ואין כאן איסור ערוה: ועל דרך המוסר נראה לרמז בס"ד, דרמז לפי דרכו שהאדם יעשה גיטין לכוחות היצר הרע, בשמירת הלאוין, שכופה יצרו ופורש מן האיסור, ועל ידי כך מגרש כוחות הסטרא אחרא המתחברים עמו, אשר חבורם ודיבוקם עמו מכונה בשם נשואין, וכמו שכתבו המפרשים ז"ל על פסוק [בראשית ג' י"ג] הנחש השיאני שהוא לשון נשואין, **ואלו הגיטין יהיו על ידי קיום חלק סור מרע, ואחר שיעשה גיטין לכוחות היצר הרע וכוחות הטומאה מקרבנו, אז יעשה קדושין לכוחות היצר הטוב**, ולחלקי הנשמות שיבואו ויחנו בקרבנו, ואי אפשר להיות הוא מדור לאלו, אלא עד שיצאו אלו, ולכן הפסוק [תהלים ל"ד ט"ו] אמר תחלה סור מרע ואח"כ אמר ועשה טוב, **וידוע בין לחלק סור מרע בין לחלק עשה טוב צריך חכמה וידיעה והבנה, כי עם הארץ אומר לטוב רע ולרע טוב, יען דאין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, ולכן צריך שידע האדם בטיב גיטין וקדושין הנזכרים, שאם לא ידע אפשר דבתיקון עושה קלקול יותר:**

=====

I. דבר יעקב מסכת קידושין דף יג עמוד א

ד' קדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת - א. הגמ' [להלן נב. הובא בתורא"ש וברשב"א כאן] מפרשת שמירי דקידש בגזל דידה. **ומקשים האחרונים איך יכולה האשה לתת הגזילה לגזלן כדי שיהיה שלו כדי שיוכל לקדשה, הרי אינה יכולה להקנות דבר שאינו ברשותה.** בב"ק [ריש פ"ד] נחלקו בעה"מ והרמב"ן, דבעה"מ סובר שאם הגזלן רוצה להשיב הגזילה יכול הנגזל למכור ואין חסרון של אינו ברשותו, דהוי כמו פקדון אצל הגזלן. ולפ"ז ניחא דלכן כאן יכולה האשה להקנות הגזילה לגזלן. אבל המלחמות פליג וסובר שאף שהגזלן רוצה להחזיר מ"מ כל זמן שלא השיב הגזילה הוי אינו ברשות הנגזל, ולפ"ז קשה איך כאן האשה יכולה להקנות לגזלן.

השאגת אריה [סו"ס צג] והאבנ"מ [סימן כח - יג] מתרצים שלגזלן עצמו יכול הנגזל להקנות. וצ"ב למה לגזלן עצמו מהני להקנות הגזילה.

א. הקו"ש [אות צג] כתב דלכאורה סברתם משום שהחסרון אינו אצל המקנה אלא אצל הקונה, שאין לו גמירות דעת גמורה לקנות כשהחפץ אינו נכנס לרשותו ולכן כשהגזלן בעצמו קונה ליכא חסרון כיון שאצלו יהיה ברשותו. אבל הקו"ש מקשה דמבואר בגמ' [ב"ק סט ב] שא"א להפקיר או להקדיש דבר שאינו ברשותו, ובהפקר או הקדש אין חסרון מצד הקונה ועל כרחך שחסרון אינו ברשותו הוי מצד המקנה.

ב. ר' שמואל [זכרו"ש סימן נ - ג וחי' סימן י - ב] מבאר משום שאינו ברשותו אינו חסרון בבעלות ההקנאה אלא דין בעשית החלות בחפץ, ולכן סגי במה שיהיה עכ"פ ברשות הקונה.

ג. בשער"י [שער ז - יב ד"ה ואין, הובא בחי' ר' שמואל שם] מבאר דאפשר לעשות קנינים בשני אופנים. האחד ע"י דעת אחרת מקנה דהיינו שהמקנה ע"י הקנאתו פועל שיחול הקנין, והשני שהקונה מכניס הדבר לרשותו [כעין זכיה מהפקר], ולאחר שהבעלים הסכימו לקנין יכול הקונה לעשות קנין לזכות בו כזוכה מהפקר, וזה הגדר בדבר שאינו ברשותו שהמקנה נותן רשות [ונתנת רשות מהני לדבר שאינו ברשותו] ואז הקנין נעשה מצד הקונה, ואם אצל הקונה החפץ אינו ברשותו אין הקנין חל, אבל אם הגזלן קונה הקנין חל כיון שהחפץ ברשותו. ד. התורת גיטין [בקהלת יעקב אה"ע סימן כח - ה] והזכר יצחק [סימן עא] מבארים דלכל גזלן יש קניני גזילה אלא דחייב השבת הגזילה מונע ממנו לקנות החפץ הנגזל, ואם הנגזל ימחל על החיוב השבה ממילא יקנה הגזלן מצד שיש לו קניני גזילה, ולכן כשהאשה הסכימה להתקדש ומחלה על השבת הגזילה הוי החפץ של גזלן לקדש בו.

II. דבר יעקב מסכת קידושין דף יג עמוד א

ה' [קדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת - הגמ' [להלן נב א] מפרשת שמיירי דקידש בגזל דידה. ומפרש רש"י [ד"ה בגזל דידה] דכיון דקבילתיה אחילתיה.

בזכר יצחק [סימן עא] וקה"י [סימן כא] מקשים שעל חפץ בעין לא שייך מחילה אלא בעיני הקנאה.
הזכר יצחק והקה"י מתרצים לפי התו"ג [הנ"ל אות ד], שגזלן קונה מצד הקניני גזילה היכא דנפטר מהשבה, ולכן קאמר רש"י שהאשה מוחלת על חיוב השבה וממילא הגזלן קונה.

ר' שמואל [זכרו"ש סימן נ - ג וחי' סימן י - ח] מתרץ לפי השער"י שביאר שהאשה אינה יכולה להקנות החפץ כיון שאינו ברשותה, ולכן האשה רק נותנת רשות ואז הקונה עושה הקנין, ולכן קאמר רש"י שמוחלת כלומר אינה מקפדת שיקנה הגזלן.

הר"ן והרשב"א [נב א] מדייקים מלשון רש"י שכתב שהיא אחילתיה דאין הגזלן צריך לשלם דמי הגזילה. אבל מביאים דהירושלמי כתב שהאשה רק הסכימה שהחפץ יהיה שלו לקדשה ולא ויתרה על דמיו. ותלוי בטעמים [הנ"ל אות ד], דלפי ההסבר של התו"ג דהאשה מוחלת על חיוב השבה אז פשוט שאין חיוב לשלם דמים אבל לפי השער"י שהוי נתינת רשות לעשות קנין מצד הקונה, אין כאן מחילה על הדמים [ולפ"ז אין ההכרח מרש"י שחולק על הירושלמי].

גם לפי הבעה"מ שסובר שליכא חסרון של אינו ברשותו כיון שהגזלן מוכן להשיב, אין ראייה שהאשה מוחלת ויהיה חיוב לשלם דמים.